

p. Robin Schweiger DJ

Glas vpijočega v svetu: naj se svetovni vrh o trajnostnem razvoju ne pozabi!

“Če se ti zdi, da si premajhen, da bi lahko spremenil stvari, pomisli na to, da bi šel spat v sobo s komarjem”.

“Če se združijo pajčevine, lahko ustavijo leva”.

Afriška pregovora¹

Lansko poletje sem bil zelo pretresen, ko sem na televiziji gledal posledice poplav v Nemčiji, Avstriji in na Češkem. Koliko težav in trpljenja med ljudmi je bilo mogoče začutiti, da ne govorimo o ekonomski škodi, ki se je povzpela v milijone evrov. Ob tem so mediji poudarjali, da do takšnih katastrof prihaja tudi zaradi klimatskih sprememb. Če so nekje težave zaradi poplav, so drugje zaradi suše, erozije tal, širjenja puščave, če omenim samo nekatere. Slabo poslušamo “glas” narave! Morda ga celo nočemo slišati, čeprav nam govori na svojevrsten način, ker bi morali potem temeljito spremeniti odnos do narave in okolja.

Drugi ‘glas’, ki nam je ‘govoril’ več kot deset dni konec avgusta in v začetku septembra preteklega leta, je bil svetovni vrh o trajnostnem razvoju² v Johannesburgu (J’burg), ki so ga organizirali Združeni narodi (ZN). Na njem so prisostovali vladne delegacije, funkcionarji ZN, predstavniki civilne družbe, znastveniki, predstavniki gospodarstva, novinarji in vsi, ki so skrbeli za varnost in logistiko – skupaj 60.000 ljudi. V pisani množici ljudi različnih kultur, ras, veroizpovedi

– med njimi tudi 22 jezuitov iz 17 držav – nas je bilo tudi nekaj iz Slovenije.

Različni ‘glasovi’: naporna pogajanja, nekaj napredkov

Na tem številčno največjem srečanju v zgodovini ZN so se soočili razni pogledi. Slišali so se različni ‘glasovi’, zato naj delno opišem njihov odnos do ekologije. Komisija ZN za okolje in razvoj je leta 1987 izraz “trajnostni razvoj” definirala takole: “*Trajnostni razvoj je razvoj, ki omogoča zadostitev potreb sedanjih generacij, ne da bi bile ob tem ogrožene možnosti prihodnjih generacij za zadostitev njihovih potreb.*” Sam pojem je kompleksen, saj vsebuje tri parametre: ekonomskega, okoljskega in socialnega. To se je izražalo tudi v podnaslovu svetovnega srečanja: ljudje, planet, napredek. Trije p-ji v angleškem jeziku (people, planet, prosperity), so izražali vso problematiko, ki je bila ‘vroča’ v vseh debatah, pogovorih in pogajanjih, ki so trajala pozno v noč – tudi do zgodnjih jutranjih ur.

Na tem vrhu je vsak udeleženec hotel ne samo nekaj iztržiti, ampak čim več dobiti. Revne države so poudarjale boj proti revš-

čini kot ključ za razvoj svojih držav. Upale so, da bodo dobile čim večjo finančno pomoč. Bogate države so 'vsiljevale' svoj razvoj – torej svoj način proizvodnje in potrošnje –, da bi sami čim bolje živeli. Nekaj sadov ustvarjenega bogastva bi bile deležne preko razvojne pomoči (ODA)³ revne države in države v razvoju. Na svoje interese in na čim večji dobiček so gledale tudi razne multinacionalke. Zato so lobirale pri različnih vladah in na ta način vplivale na pogajanja. Nevladne organizacije, znotraj katerih smo bili prisotni tudi predstavniki različnih Cerkev in religij, so na mnogotere načine govorile, naj bo razvoj res trajnosten, saj ne moremo izkoriščati okolja v nedogled. Naš 'glas' se je bolj poredko slišal, čeprav smo 'kričali' na mnogotere načine. Lahko si predstavljate, kako težko je bilo doseči dogovore med določenimi državami, gospodarstveniki, ki jih vodi ekonomska logika, in nevladnimi organizacijami, ki jih vodi čut za zdravo in čisto okolje ter za človeka, še posebej za ubogega.

Razvite države in multinacionalke se zavedajo moči javnih občil – na srečanju je bilo prisotnih 4000 novinarjev, radijskih in televizijskih poročevalcev – med domačim občinstvom in tudi v tujini, zato so njihovi predstavniki v svojih nastopih govorili, kako pomemben je za njih trajnostni razvoj, kaj delajo in bodo storili za revne in države v razvoju. Mnogi predsedniki držav in vlad so poudarjali, da bodo podprli *novo partnerstvo* med Afriškimi državami in mednarodno skupnostjo imenovano NEPAD⁴ za razvoj Afrike ter za odpravo revščine in lakote. Britanski premier Tony Blair je ob obisku v tej deželi izjavil, več ko je režežev pri vas, več bo ilegalnih pribežnikov na naših mejah. Japonski premier Koizumi je ponudil pomoč Lesotu, Malaviju, Svaziju, Zambiji, Mozambiku in Zimbabveju, kjer zaradi suše 13 milijonom ljudi grozi lakota. Francoski predsednik Chirac je odlično

opisal trenutno stanje v svetu z besedami: "Gori nam hiša, mi pa gledamo stran."

V pogajanjih so aktivno sodelovali tudi člani vatikanske delegacije, ki jo je vodil nadškof Renato Raffaele Martino.⁵ V svojem govoru je mons. Martino spregovoril o središčni vlogi človeka in pomembnosti etike v trajnostnem razvoju, o potrebi po *ekološki spreobrnitvi*, ki ima vpliv ne samo na ekologijo⁶, ampak tudi na spreminjanje vzorcev potrošnje in proizvodnje.⁷ Govoril je tudi o potrebi, da resno pristopimo k vprašanju odpravljanja revščine. Kot prioriteto je poudaril skrb za povečano število ljudi, ki nimajo dostopa do pitne vode, in za razvoj podeželja. Tudi majhni razvojni projekti lahko pomenijo veliko za ljudi na podeželju.

EU je izgubila bitko z ZDA o večjem deležu obnovljivih virov energije. Na odklonilno ameriško stališče do teh virov energije je vplivalo dejstvo, da so nekatere močne energetske družbe podprle predvolilno kampanjo predsednika Busha. Mag. Kopač – vodja državne delegacije na svetovnem vrhu – je izjavil, "da je bil naftni lobi oziroma teksaški pogled na svet močan".⁸ Fosilna goriva (premog in nafta) predstavljajo dobre štiri petine virov energije in so tudi glavni krivci za onesnaževanje zraka. Oddajajo tudi ogljikov dioksid in druge toplogredne pline, ki vplivajo na globalno segrevanje in podnebne spremembe. Pri štirih temah je Evropa prepričala tudi druge države, da so dosegli dogovor: a) do leta 2010 naj se zmanjša ribolov, da se bo ribja populacija obnovila; b) do leta 2020 naj se prepoje vse kemikalije, nevarne človeku in okolju; c) do leta 2010 naj se doseže znatno zmanjšanje izgube biotske raznovrstnosti;⁹ d) do leta 2015 naj se prepolovi število tistih ljudi, ki še nimajo dostopa do vode in sanitarnih sistemov za odstranjevanje odpadkov.

'Glas' generalnega sekretarja ZN Kofija Anana je bil glas skrbi za ves svet in za ves planet. V svojem odmevnem govoru¹⁰ na sve-

tovnem vrhu je spregovoril prav o *odgovornosti* za planet in za vsakogar – še posebno za uboge, ranljive in ponižane. Govoril je tudi o *partnerstvu*, *izvajanju sklepov* ter o *odgovornosti* za prihodnost – še posebej za blaginjo prihodnjih generacij. Človeštvo je v ozračje spustilo toliko škodljivih snovi, da nam že za časa našega življenja grozi opustošenje v podobi globalnih klimatskih sprememb. Posekali smo gozdove, izpraznili ribnike, zastrupili zemljo in vodo. “Soočimo se z neprijetno resnico: prevladajoči razvojni model je koristil maloštevilnim, hkrati pa zelo škodoval mnogim.” Ko je spregovoril o trajnostnem razvoju, v katerem morajo različni *akterji* prispevati svoj delež je dejal: “Nehajmo biti ekonomsko defenzivni in začnimo biti politično pogumni.” Ko je nadaljeval govor o akterjih, je najprej spregovoril o vladah – še posebej iz bogatejših dežel, ki morajo kazati pot drugim. Imajo bogastvo, tehnologijo in ogromno prispevajo k globalnim okoljskim problemom.¹¹ Vlade vsega ne morejo storiti, zato računajo na drugega akterja – pomoč skupin civilne družbe – kot partnerjev, zagovornikov in varuhov. Brez tretjega akterja, kot so korporacije (privatni sektor), bo trajnostni razvoj podoben oddaljenim sanjam. Ne pričakujemo, da bi korporacije delale, kar bi bilo daleč od njihovega delovanja. “Zahtevamo, da svoj vsakdanji posel opravljajo drugače,” v prid bolj trajnostnemu razvoju. Generalni sekretar je zaključil svoj govor z upanjem, da bo prav ta svetovni vrh “odprtje novega poglavja za vse nas – poglavja odgovornosti, partnerstva in izvajanja sklepov”.

Otoki bogastva v morju revščine

‘Glas’ različnih predstavnikov nevladnih organizacij se je zelo dobro slišal v soboto 31. avgusta, ko se je okoli deset tisoč ljudi udeležilo protestnega shoda iz najbolj revnega predela J’burga – Alexandre v luksuzni kongresni center Sandton, kjer se je odvijal sve-

tovni vrh. Tudi sam sem se ga udeležil. Da bi pohod potekal brez incidentov, sta nas policija in vojska v popolni bojni opremi pozorno ‘spremljala’ z ‘zemlje’ (beri različni kordoni enot z oklepnimi vozili) in iz ‘zraka’ (3 helikopterji so krožili zelo nizko nad nami, da smo se včasih komaj slišali med seboj).

Na tem pohodu sem začutil – če se simbolno izrazim – utrip frustracije celega sveta. Tu je bilo izraženo nezadovoljstvo več kot MILJARDE ljudi in ne nekaj milijonov, ki nimajo dostopa:

- do pitne vode – teh je 1,1 milijarde ljudi,
- do osnovnega čiščenja odpadnih voda – teh je 2,4 milijarde ljudi,
- do zemlje.

Na svetu 1,2 milijardo ljudi živi z manj kot 1 &¹² na dan. Mnogi nimajo osnovne zdravstvene oskrbe (vsako leto 2 miliona otrok umre zaradi bolezni povezanih z vodo), kaj šele, da bi imeli dostop do vzgoje in izobraževanja. Skoraj 1/3 sveta še nima dostopa do energetskih priključkov, pri čemer poraba energije v razvitem svetu 25-krat presega porabo na človeka v deželah, ki trpijo revščino. Skoraj 2 milijardi ljudi nima dostopa do električnih priključkov.

Transparenti, ki so jih nosili ljudje na pohodu, so izražali vso stisko in tudi bes. Naj navedem samo nekatere: “voda je človekova pravica”, “zemlja je za vse”, “prepoved proizvodnje genetsko spremenjene hrane”, “en tiran, en strel”.¹³ Zato je *Akcijski program za ureničevanje trajnostnega razvoja*¹⁴ (vse zgornje številke so iz dokumenta) tako pomemben za izkoreninjenje revščine, za spreminjanje ne-trajnostnih vzorcev potrošnje in proizvodnje, za varstvo in upravljanje z naravnimi viri, za zdravje (virus HIV in bolezen AIDS) in trajnostni razvoj.¹⁵

Ko se na večurnem pohodu pogovarjaš z ljudmi iz vseh koncev sveta, slišiš zanimive zgodbe. Naj navedem samo nekatere. Npr. en sam brazilski veleposestnik ima v svoji lasti posestvo, veliko za štiri Slovenije! Neverjetne

zgodbe o favelas v San Paolo, kjer ljudje ne stanujejo niti v barakah, ampak v 'stanovanjih' iz kartonov in blata. V Indiji se zelo znana aktivistka za človekove pravice Arundati Roy¹⁶ bori proti gradnji velikih jezov, ki so po njenem mnenju *spomeniki korupcije*. Vsa ta izredno draga dela, ki jih finačno podpira tudi Svetovna banka v imenu 'odprave revščine' in 'pomoči deželam v razvoju', niso samo okolju zelo škodljiva, ampak tudi nevarna za ljudi.¹⁷ V Indiji je moralo zaradi gradnje jezov okoli 60 milijonov ljudi v zadnjih 50 letih zapustiti svoje domove.¹⁸ Vse v imenu 'napredka'! Marsikdo predvideva, da konflikti in vojne v naslednjih desetletjih ne bodo več zaradi nafte, ampak zaradi vode!

Kakšne težave in krivice so zaradi zemlje (veliko zemlje v rokah samo nekaj ljudi) in kmetijskih subvencij v svetu! Ker vsak (!) dan kmetje v ZDA, na Japonskem in v državah EU prejmejo eno milijardo(!) dolarjev v obliki subvencij, so njihovi pridelki toliko cenejši, da jim pridelki iz nerazvitih državah ne morejo konkurirati. Za številne države na jugu poloble je kmetijstvo še vedno edina pot za gospodarsko rast. Kaj bi se zgodilo, če bi vsaj nekaj od te vsote porabili za premagovanje lakote in revšine na afriškem jugu?

Po tem nepozabnem pohodu, ki je potekal mirno in veselo, torej v afriškem stilu – veliko plesa in petja (tokrat brez spopadov z vojsko in policijo), bi dodal: *čudim se, da so se dogodki '11.septembra' zgodili 'še' leta 2001 in ne prej!*

'Glas' iz Slovenije za tretji svet¹⁹

Po svetovnem srečanju – torek 17. septembra 2002 – sem se udeležil javnega pogovora v Jazz Klubu Gajo, ki ga je organizirala Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj, z naslovom "Kam po Johannesburgu?". V pogovoru so predstavniki vladne delegacije, parlamenta in civilne družbe povedali svoje izkušnje, mnenja, pomisleke s sre-

čanja v J'burgu in odgovarjali na zanimiva in kritična vprašanja občinstva. V svojem nastopu na tem pogovoru sem se navezal na izrečene besede predstavnikov delegacije naše države, da je *Slovenija postala donatorka* zaradi visokega bruto domačega proizvoda (BDP) in da bi morala bolj sistematično pristopiti k tej problematiki. Na svetovnem vrhu so namreč države potrdile sklep iz *Konference o financiranju razvoja* v Monterreyu (Mehika, marec 2002), da razvite države povečajo razvojno pomoč državam v razvoju na 0,7% BDP. Slovenska razvojna pomoč²⁰ je ocenjena med 0,01-0,02 % BDP, ki naj bi se v prihodnjem srednjeročnem obdobju dvignila vsaj na raven 0,1 % BDP. Predlagal sem, naj bi Slovenija iz razvojne pomoči med drugim podprla še bolj tudi naše misijonarke in misijonarje, ki velikokrat v izrednih razmerah usovarjajo 'čudeže' in pomagajo domačim ljudem v njihovih mnogoterih težavah. S tem bi pripomogli slovenskim državljanom in državljanom, da bi lažje delali v težkih razmerah, obenem pa je to tudi razvojna pomoč državam, v katerih le-ti delujejo.

Naj '*glas*' iz naših krajev obrodi obilo sadov za vse, še posebej za revne na jugu zemeljske oble! Naj Slovenija – slovenska vlada z državljanom in državljanom, med katerimi smo tudi kristjani – ne pozabi svetovnega vrha o trajnostnem razvoju, kakor tudi ne obveznosti, ki iz tega srečanja ZN izhajajo – bodisi v odnosu do svetovne skupnosti, kakor tudi do lastne države in njene družbe – da bi bili vsi skupaj bolj usmerjeni v trajnostni razvoj.

1. Pregovora sta vzeta iz zgibanke, ki jo je izdalo Ministrstvo za okolje, prostor in energijo z naslovom "Narobe: brez tebe gre lahko cel svet narobe". Več o slovenski pobudi za trajnostni razvoj glej www.danesjutri.si.
2. Podrobno poročilo o samem vrhu sem napisal v članku "Uspeh in polom skupaj", *Družina*, št. 39, 29. septembra 2002, str. 23. O vrhu je

- spregovorila Vida Ogorelec Wagner direktorica Fundacije za trajnostni razvoj Umanotera, v "Tudi zdrav razum potrebuje blagovno znamko", *Sobotna priloga Dela*, 7. septembra 2002, str. 4-6. Iz vrha je vsak dan poročala za *Delo* edina slovenska novinarka Barbara Hočevar. O življenju v Južnoafriški republiki, ki odraža dogajanja v svetu, glej še posebej njena članka: "Dolge sence apartheida", *Sobotna priloga Dela*, 14. septembra 2002, str. 28-29; "Za turistični posladek pa priseljenjski kotel", *Nedeljo*, 15. septembra, 2002, str. 20-21.
3. V angleških dokumentih Združenih narodov ODA pomeni: "official development assistance", ki se v slovenščini prevaja razvojna pomoč. O samem pojmu glej tudi opombo št. 20.
 4. V dokumentih Združenih narodov NEPAD pomeni: "New Partnership for Africa's Development"
 5. Papež Janez Pavel II ga je po svetovnem vrhu (2. oktobra 2002) imenoval v Rimu za predsednika papeškega sveta Pravičnost in Mir.
 6. O 30-letnem delu in skrbi Vatikana o okolju glej: Pontificio Consiglio delle Giustizia e Pace: *Da Stoccolma a Johannesburg: un Rapporto storico sulle preoccupazioni della Santa Sede per ambiente: 1972-2002*. Città del Vaticano, Libreria Editrice Vaticana, 2002.
 7. Odpadki, izdelki – tudi po načelu včeraj kupljeno, danes (ne)uporabljeno, jutri zavrženo – postajajo vedno večji komunalni problem. Vsak dan sem se vozil mimo odlagališča in sem videl, da se veliko ljudi preživlja z iskanjem še uporabnih stvari.
 8. O svetovnem srečanju iz slovenske perspektive glej pogovor z ministrom Kopačem v "Sejem političnih sil", *Delo*, 6. septembra 2002, str. 3.
 9. Biotska raznovrstnost pomeni raznovrstnost oblik življenja na zemlji – genov, vrst in ekosistemov. Izguba te raznovrstnosti pomeni izgubo naravnih dobrin in naravnih virov.
 10. Govor je imel Generalni sekretar ZN v ponedeljek 2. septembra. Delni prevod njegovega nastopa v "Naložba v varno prihodnost", *Delo*, 6. septembra 2002, str. 5.
 11. Eden izmed večjih dosežkov vrha (za nekatere največji) je znatno povečanje števila držav, ki so se odločile ratificirati kjotski protokol iz leta 1997. Med njimi so Kanada, Kitajska, Indija, Rusija, na žalost pa ne ZDA in Avstralija.
 12. En ameriški dolar je približno 214 SIT.
 13. Najbolj zanimiv angleški slogan, ki ga je težko prevesti v slovenščino in izraža različne interpretacije o svetovnem vrhu o trajnostnem razvoju (World Summit on Sustainable Development) in o njihovih (ne)akterjih je bil: WSSD stop *bush*ing people.
 14. V dokumentu (vsebuje 10 poglavij in 152 paragrafov) se ZN zavzemajo za popolno implementacijo Agende 21 iz Ria, kakor tudi za uveljavitev mednarodno dogovorjenih razvojnih ciljev v Milenijski deklaraciji iz leta 2000.
 15. V angleščini glej internetno stran ZN: www.un.org/events/wssd, v slovenščini glej internetno stran ministrstva za okolje, prostor in energijo: www.sigov.si/mopl/.
 16. Za svojo prvo knjigo *The God of Small Things*, ki je svetovna uspešnica, je avtorica prejela Bookerjevo nagrado leta 1997. 22. januarja je *Indian express* poročal, da ji je podelila letos ameriška fundacija Lannan iz Santa Fe posebno nagrado za njeno zavzemanje za svobodo, pravičnost in kulturno različnost (*Prize of Cultural Freedom*). Denarno nagrado – 350.000 ameriških dolarjev – bo razdelila med različna socialna gibanja in vzgojne institucije v Indiji. Glej www.expressindia.com, 25. januarja 2003.
 17. Ko se je odvijalo naše srečanje, je bila nevarnost za več kot milijon ljudi, če bi jez na kitajski reki popustil.
 18. O tej problematiki je napisala knjigo *The Cost of Living*. Pred kratkih je izšla njena nova knjiga *Power Politics*.
 19. Na svetovnem vrhu sem se srečal s predsednikom Evropske komisije Romano Prodiem. Vprašal me je, kako jezuiti razmišljamo o rešitvi problemov v Afriki? Prav zaradi tega vprašanja zaključujem ta članek z mislijo na tretji svet in kaj lahko stori Slovenija.
 20. O tej temi je spregovoril dr. Mojmir Mrak na EADI konferenci z naslovom: "Slovenia as a Donor Country: Where It Is and Where It Should Go", Ljubljana, 19-21. oktobra 2002. Glej www.eadi.org/gc2002/mrak.pdf, 23. januar 2003.